

V M L A
A B C
E G W R
T D F K
Q L Z H P
O J N
Y C W

CURIOSITATS DEL LENGUATGE: ELS MOTS CAPICUA O PALÍNDROMS

JESÚS LLADÓ

En el món vastíssim dels jocs de paraules, altrament anomenat enigmística, per tradició italiana, n'hi ha un que sempre m'ha fascinat: els palíndroms. Els motius d'aquesta fascinació són insondables, però probablement un d'ells és la seva inutilitat.

Un palíndrom és una paraula o frase que es pot llegir tant d'esquerra a dreta com de dreta a esquerra, sense canviar el significat. Com a exemple tenim les paraules "Lull", "Anna", "neden", o les frases "Meló volem", "Món: només sé mon nom", "Obert, et rebo", "Sóc un nu cos", "Té fe, de fet". En català un palíndrom també rep el nom de *capicua*.

La paraula palíndrom prové del grec *palindromos* —*palin* (de nou) i *drómos* (cursa). Per cert, un dels personatges de la recentment guardonada pel·lícula *Gladiator* es diu *Proximo Palindromos*, interpretat per Oliver Reed. Els primers exemples són atribuïts al poeta traci Sòtades de Maronea que va viure a Alexandria durant el segle III a.C., en temps del rei Ptolomeu II, Filadelf. L'any 280 a.C., Ptolomeu, irritat per les sàtires que Sòtades li dedicava —es burlava de l'incest comès pel rei amb la seva germana—, el va condemnar a morir al fons del mar Egeu dins d'un cofre de plom. Probablement és el palíndromista que ha tingut el final pitjor de tota la història. Els versos palíndromics també són anomenats *sotàdics*, en referència al seu presumpte creador.

D'aquesta afició iniciada pels antics grecs n'hi ha exemples a molts indrets, però un que tenim relativament a prop és al baptisteri de l'església de Nôtre Dame des Victoires, a París. Hi podem veure aquesta inscripció: *Niyon anomhmata mh*

monan oyin (Renta els teus pecats i no només la teva cara). Pel que fa als llatins, Sidoni Apol·linar, un gal·lo-romà del s. IV d.C., va ser el responsable de l'exemple més antic d'una altra classe de palíndrom, en el qual s'inverteix l'ordre de les paraules (no de les lletres): *Sacrificabo macrum nec dabo pingue sacrum*. Quan aquestes paraules es llegeixen en la direcció correcta, podrien ser les de Caïm ("Sacrificaré el prim i no el gras"); llegides a l'inrevés podrien ser dites per Abel ("Sacrificaré el gras i no el prim"), tot referit-se al Gènesi 4, 3-4: "Caïm recollí el fruit de la terra i el lliurà al Senyor. I Abel, també, agafà el més prim del seu ramat, i lliurà el més gras."

Altres palíndroms llatins atribuïts a Sidoni són:

Signa te signa; temere me tangis et angis;

(Senya't, senya't, m'afligeixes i em turmentes sense raó)

Roma tibi subito motibus ibit amor.

(Pel meu ràpid galop aviat seràs a Roma, el meu amor)

In girum imus nocte et consumimur igni

(Anem vagarejant per la nit i ens consumim en el foc)

Actualment, l'afició als palíndroms està força estesa. A casa nostra, tot i ser una minoria els que ens hi dediquem, tenim la sort de poder-ho compartir al si del CPI Club Palíndromic Internacional, fundat fa tretze anys per J. M. Albaigès. Aquest club publica cada trimestre la revista *Semagames*, exclusivament dedicada als palíndroms. Es nodreix de treballs d'arreu del món, i és on van a parar totes

les meves descobertes.

De fet, els palíndroms ja existeixen. No els creem sinó que els trobem. Les paraules palindròmiques són als diccionaris. Ara bé, les frases, per curtes que siguin, requereixen la voluntat de veure-les o descobrir-les i les frases d'una certa llargada demanen una dedicació i elaboració importants. Aquestes són normalment l'objectiu preuat dels palíndromistes.

Al llarg de la història hi ha hagut ludolingüistes que s'han dedicat a confeccionar palíndroms de llargades impressionants amb la finalitat de posar a prova la seva habilitat o, fins i tot, amb les ganes de batre un rècord. El problema, però, és que aquests exemples perden el significat.

En el meu cas, el joc ha de tenir com a resultat la frase amb sentit. La llargada la busco, però mai en detriment del significat. En tot cas podrà sortir una frase més o menys estranya, absurda, surrealista o enginyosa, però ha de voler dir alguna cosa.

Vegem-ne alguns exemples ordenats pel nombre de lletres:

*És així, ase.
Té son i no set.
Et cala a l'acte.
Perill, allí rep.
Llepa-li la pell.
Seu, seu, que sues!
Serè, ven neveres.
Soroll rar: lloros.
A l'atac, nen català!
Dirà adéu? Queda àrid.
S'emociona, noi; com és!
Tira'm un nen nu, marit.
La pena: ser pres a Nepal.
Un alumne, avi, va en mula, nu.
Ni gosi mirar, rar i misògin!
La televisió, noi, si ve, letal.
Ho sé: temerari, marrà, miraré metes. Oh!*

Hi ha tres tipus de palíndroms: els lletra-a-lletra (exemples anteriors), els sil·làbics i els paraula-a-paraula. Els més freqüents, i potser més evidents,

són els lletra a lletra. Òbviament sense tenir en compte els accents, apòstrofs i tota mena de signes de puntuació.

Els sil·làbics, que els francesos anomenen *verlan*, inversió sil·làbica de *l'envers*, es poden llegir de dreta a esquerra, síl·laba a síl·laba:

*La bata atabala
Descorda cordes
Vital és l'estalvi?
Ja llepa a Pallejà?
Fa solo fi i filosofa
Mare, ve la verema.
La tem mare? Rematem-la!*

ELS MOTS BIFRONTS

Un element fonamental per als palíndroms i la seva elaboració són els mots anomenats *bifronts*. La peculiaritat d'aquests mots rau en el fet que quan els llegim d'esquerra a dreta tenen un significat i quan els llegim de dreta a esquerra en tenen un altre. Com el seu nom indica, tenen dos fronts de lectura. Els francesos els anomenen *mots janus*, en referència al déu romà Janus que es representava amb dues cares que miraven cap a sentits oposats, tal com mostra la il·lustració.

Vegem alguns exemples de *bifronts*:

Adob – boda	Oren – Neró
Amic – cima	Rebi – íber
Cita – àtic	Refà – afer
Mena – anem	Tapa – àpat

Fixeu-vos que, si agafem alguna d'aquestes parelles com a unitat, forma una frase palindròmica. Per exemple: "cita àtic". I si, a més a més, hi afegim alguns elements com articles o preposicions, surten frases que són

construccions palindròmiques perfectes. Procedim:

Adob a la boda.	Oren a Neró?
Amic: a la cima.	Rebi l'íber.
Cita-la a l'àtic.	Refà l'afer.
Mena on no anem.	Tapa l'àpat!

També podem fer frases només a base de combinar *bifronts*, ja que dins d'aquesta categoria hi tenim tots els elements de l'oració.

Amor, sé on no és	Sóc un nu cos.
Roma.	Ramir no sap pas
Eres serè.	on rimar.

Per ser, res rep.	Tapar un rapat.
Senén, serem meres	Omet ous? Suo,
nenes.	temo!

Finalment, una altra possibilitat és la de barrejar *bifronts* i *palíndroms*. En els següents exemples veurem una sèrie de construccions fetes exclusivament a base de *bifronts* amb un *palíndrom* central.

Anàs, tapat, sana.	Neus, allà suen.
Atén un nen nu, néta.	Pas tallat, sap?
Àvid, Anàs ama sana diva.	Per ser nen, res rep.
Cull allà, Lluc.	Soroll rar: lloros.

ANTROPÒNIMS

Els antropònims, o noms de persona, sempre han estat, per a mi, una font de material per a la construcció de frases palindròmiques. L'eina de "treball" que sovint m'hi ha acompanyat és el *Diccionari de noms de persona* de Josep M. Albaigès.

Hi ha força noms de persona que són palíndroms i també n'hi ha uns quants que són bifronts; i n'hi ha molts més que, sense ser cap de les dues coses, serveixen per formar frases palindròmiques.

De tots els casos en veurem exemples. Ara bé, la utilitat dels antropònims rau en el fet que poden ocupar un lloc preminent en l'estructura de l'oració, és a dir, el subjecte. Això fa que siguin molt pràctics, ja que amb un antropònim i una paraula més podem construir una frase.

Cal remarcar que, al costat de noms tant freqüents com Anna i Pep, n'hi ha molts dels que utilitzo que no són usals, almenys en l'àmbit dels Països Catalans; no obstant, això no implica que no puguin servir per a la recerca i la "creació" palindròmica. Vegem antropònims palíndroms (tots han estat consultats al *Diccionari de noms de persona* de Josep M. Albaigès):

<i>Abba</i>	<i>Cic</i>	<i>Osó</i>
<i>Ada</i>	<i>Lel</i>	<i>Otó</i>
<i>Alà</i>	<i>Llull</i>	<i>Otto</i>
<i>Al.là</i>	<i>Lúcul</i>	<i>O</i>
<i>Anna</i>	<i>Lul</i>	<i>Pep</i>
<i>Appà</i>	<i>Natan</i>	<i>Sabas</i>
<i>Ava</i>	<i>Nen</i>	<i>Socós</i>
<i>Bab</i>	<i>Nin</i>	<i>Soros</i>
<i>Cararac</i>	<i>Non</i>	<i>Sus</i>
<i>Cicic</i>	<i>Odó</i>	

I a continuació, parelles de bifronts:

<i>Ade</i>	<i>Eda</i>	
	<i>Adila</i>	<i>Alida</i>
<i>Ado</i>	<i>Oda</i>	
	<i>Adó</i>	<i>Oda</i>
<i>Amar</i>	<i>Rama</i>	
	<i>Aram</i>	<i>Mara</i>
<i>Aram</i>	<i>Marà</i>	
	<i>Aris</i>	<i>Sira</i>
<i>Ave</i>	<i>Eva</i>	
		<i>Cis</i>

<i>Sic</i>		
<i>Elis</i>	<i>Silè</i>	
	<i>Flo</i>	<i>Olf</i>
<i>Ion</i>	<i>Noi</i>	
	<i>Iris</i>	<i>Siri</i>

	<i>Laban</i>		<i>Nabal</i>	
			<i>Mar</i>	<i>Ram</i>
	<i>Melas</i>		<i>Salem</i>	
			<i>Melàs</i>	<i>Salem</i>
				<i>Mer</i>
<i>Rem</i>				
	<i>Sana</i>	<i>Anàs</i>		
		<i>Ton</i>	<i>Not</i>	

El cas d'uns pares interessats a tenir fills, i interessats també en els palíndroms, pot donar molt de si. Els dos llistats anteriors ens serveixen per a fills únics i per a parelles de germans o bessons. El que segueix, per a uns imprevistos trigèmens, situació que, si bé poc freqüent, no es pot descartar. En dono algunes possibilitats:

Alà, Dan, Nadala
Anàs, Sam, Massana
Leo, Nil, Noel
Omar, Api, Paramó
Ramir, Amari, Mar
Ram, Maximí, Xammar
Ram, Max, Xammar
Ram, Ton, Otmar
Sam, Ida, Dimas
Semir, Gall, Llàgrimes
Sem, Ada, Radamès
Sem, Selene, Lesmes
Sirà, Bas, Sabarís
Tarasi, Isa, Rat
Tesaure, Ruà, Set
Ton, Iu, Guinot.

I, per què no?, també ens podem trobar en l'enujosa circumstància d'haver de recomanar noms per a uns fillols quadrigèmens, o quintigèmens!!! Bé, no cal desesperar-se. La solució palindròmica existeix:

Ton, Iu, Gala, Guinot
Alí, Egica, Daci, Geila.
Ton, Iu, Gail, Lia, Guinot

Alí, Egica, Daga, Daci, Geila.

Ara bé, si algú preveu tenir una família nombrosa i palindròmica ja cal que s'espavili a buscar noms adequats com, per exemple, els que segueixen:

Leo, Nil, Elisa, Bona, Tània, Sem, Ada, Ruà, Paula, Luà, Pau, Radamès, Aina, Tano, Basil, Elí, Noel...

Aquestes elucubracions sobre els noms de pila i els palíndroms em van fer veure la possibilitat d'aconseguir una frase molt més llarga. Vaig pensar que, si trobava una parella de bifronts *subjecte-verb*, podria obtenir una frase amb sentit i gramaticalment correcta. Aviat vaig topar amb la parella *Neus-suen*. Va ser una tasca força divertida i entretinguda, de la qual en va sortir una "macrofrase" constituïda per 254 paraules. D'aquestes 254 paraules, n'hi ha 252 (nombre capicua!) que són noms de persona, i dues que són una conjunció (i) i un verb (suen) respectivament. Com podem veure, la desproporció entre el subjecte i el predicat és considerable, però té significat: la *Neus* i 251 persones més *suen*.

Vegem la frase:

*Neus, Magí, Leo, Nil, Elisa, Bona, Tània, Sem, Ada, Ruà, Paula, Roc, Semir, Gall, Anàs, Sam, Ram, Max, Alà, Dan, Sira, Bas, Tarasi, Ton, Iu, Gail, Ade, Ado, Amar, Cis, Flo, Laban, Melàs, Mer, Adila, Aram, Elis, Ave, Iris, Alí, Egica, Daga, Pere, Tal, Plena, Maia, Gala, Salí, Mini, Nàdia, Zaira, Maró, Dadi, Amari, Halima, Cai, Potí, Vodí, Deri, Soló, Laia, Crató, Garí, Comí, Solà, Sita, Nicó, Sirí, Codó, Gasó, Raisa, Taló, Liví, Liba, Galí, Gavi, Sila, Leta, Katixa, Ion, Toda, Sana, Tasi, Canisi, Sara, Lida, Sarai, Cleo, Zoil, Comià, Macra, Mani, Fada, Rató, Lira, Lili, Polè, Noni, Pió, Noè, Neró, Llatí, Vida, Scici, Cassà, Bassa, Cissa, Boi, Conó, Pemó, Tete, Sici, Ceres, Ivó, Jael, Ciró, Zanit, Tula, Símac, Nela, Gener, Osó, Sàtir, Lledó, Gador, Tura, Imma, Remei, Leda, **Anna**, Adelí, Emer, Ammià, Rut, Rodà, Godell, Rita, Sosó, René, Galèn, Camí,*

Salut, Tina, Zòric, Lea, Joví, Serè, Cici, Setè, Tomé, Ponó, Ció, Bassi, Cassà, Bassa, Cìcic, Sadi, Vital, Lore, Neó, Noi, Pino, Nelo, Pili, Lari, Lota, Rada, Fina, Marcà, Maimó, Clio, Zoel, Ciara, Sadi, Lara, Sisina, Cisa, Tana, Sadot, Noia, Xita, Kate, Lali, Siva, Gila, Gabí, Livi, Lola, Tàsia, Rosa, Godó, Cirí, Soci, Nati, Salo, Simó, Cirà, Gotar, Caia, Lolo, Sirè, Dido, Vitó, Pia, Camila, Hiram, Aïda, Dora, Maria, Zaida, Niní, Milà, Sala, Gaià, Manel, Pla, Tere, Pagà, Daci, Geila, Siri, Eva, Silè, Mara, Alida, Rem, Salem, Nabal, Olf, Sic, Rama, Oda, Eda, Lia, Guinot, Isa, Rat, Sabar0ís, Nadala, Xammar, Massana, Llàgrimes, Cora, Luà, Pau, Radamès, Aina, Tano, Basil, Elí, Noel, i Gam, suen.¹

Per acabar amb aquest capítol, presento algunes de les frases, diguem-ne normals, que han sorgit a partir d'antropònims.

Ací, Na Rita, la fera mare, fa la tirànica.
Ada roman enamorada.
Ada, Gala fa l'afalagada.
Ada, separa't ara, pesada.
Ai! Gal pìspa, saps?, i plàgia.
Avi Tom, sueu? Què us motiva?
El baró Dalí, l'adorable.
El baró Dàsius, un nu suís adorable.
Enfadada l'Ada, Dafne?
Iu, giri's i rigui.
L'intrús ara surt, Nil.
Mercè, val l'avecrem?
Nen, espero? No, rep Senén.
Nom de cínic: Edmon.
Per la mania, l'Aina mal rep.
Senén: l'imperi rep mil nenes.
Turisme tem. Sí, Rut.

PALÍNDROMS I MÚSICA

1. La paraula que està al bell mig d'aquesta frase és el nom palindròmic **Anna**, ressaltada amb negreta.

La professió de músic m'ha portat indefectiblement a buscar la relació entre els palíndroms i la música.

Al llarg de la història, els compositors, tal com els escriptors, han utilitzat amb freqüència recursos lúdics i enigmàtics, sovint procedents de la retòrica clàssica. En el cas que ens ocupa, ens trobem amb fragments musicals equivalents als palíndroms, és a dir, que es poden llegir i interpretar tant d'esquerra a dreta com a l'inrevés. En termes musicals estariem parlant del moviment retrògrad, *cantrizans*, o de simetria.

N'exposaré alguns exemples.

BACH I LA PALÍNDROMÚSICA

Un dels més grans compositors de la història, J. S. Bach (1685-1750), ens va llegar exemples de palíndroms musicals. En aquest cas es tracta d'un *canon cantrizans*.

El cànon és una composició imitativa a dues o més veus, cadascuna de les quals repeteix, a una distància i un espai de temps fixat, el mateix dibuix melòdic. Les regles fonamentals del gènere són l'exactitud de la imitació i la seva continuïtat. Un dels cànons més antics que es coneix és un cant anglès sobre el text *Summer is icumen*, del manuscrit Harleain 978 del British Museum, escrit al segle XIII, i atribuït a un monjo de l'abadia de Reading anomenat John of Fornsete.

Els compositors del Barroc es van divertir escrivint tota mena de varietats del cànon, com el cànon *simple*, el cànon *ad infinitum*, o *perpetu*, el cànon per *augmentacions* o per *disminucions*, el *reversible*, el *polimorf*, l'*enigmàtic*, *cantrizans*, etc. Bach n'era un mestre consumat.

Encara que no siguem músics, si observem atentament, podrem veure en la partitura com la segona veu (violino II) repeteix les notes de la primera veu (violino I) a la inversa. Aquest cànon forma part de l'*Ofrena Musical*, obra que consta de 13 peces entre les quals hi ha diversos exemples de

recursos enigmàtics. La peculiaritat de l'obra, però, no s'acaba aquí. La història del seu origen també és força curiosa i val la pena explicar-la.

Un dels fills de Bach, Carl Philip Emanuel, que va heretar la dèria compositiva del pare, estava al servei del rei Frederic el Gran de Prússia. Aquest rei era músic aficionat, tocava la flauta i, fins i tot, va compondre. En el seu palau s'hi oferien concerts de música de cambra a diari. El cas és que el fill Bach es va entestar que el seu pare visités el rei músic i, després d'insistir-hi molt, el vell Bach hi va accedir. Va viatjar a Postdam, la seu reial, i va conèixer el rei. Aquest va demanar a Bach que provés tots els instruments que tenia en diverses cambres del palau i Bach li va demanar al rei un tema per desenvolupar una fuga al moment. Així va néixer el tema que va originar l'*Ofrena Musical*.

Evidentment, Bach va dedicar l'obra a Sa Majestat. Però ho va fer usant un altre dels recursos enigmàtics habituals de l'època: l'*acròstic* (composició poètica en què les lletres que ocupen determinats llocs, formen una paraula o una frase amagada). Vegem la dedicatòria:

Regis Jussu Cantio Et Reliqua Canonica Arte Resoluta

Canon de l'"Ofrena Musical", J.S. Bach (1685-1750)

Si agafem totes les inicials tenim la paraula: R J(I) C E R C A R. I *Ricercar* era una forma musical predecessora de la fuga, de tipus imitatiu, com el canó. Bach, doncs, no en tenia prou a "jugar" amb la música; també ho feia amb les paraules!

DUET BIFRONT: ELS VIOLINISTES CAPICULATS

Ja hem vist en què consisteixen els mots *bifronts*. Vegem ara el seu equivalent musical. Es tracta d'una melodia que té dos fronts, com els mots *bifronts*. Si s'interpreta des del principi sona d'una manera, però si es toca començant pel final, sona diferent. Fins aquí és del tot normal, com qualsevol altra peça. La diferència, però, rau en el fet que, si l'interpreten dos músics alhora, l'un començant pel principi i l'altre començant pel final, sona com un perfecte duet. Vet aquí la curiositat.

Entra en la categoria de *palíndrom* musical perquè, tant si es comença tocant pel principi com pel final, sona exactament igual. Una altra curiositat de

Allegro, W.A. Mozart

la peça és que, per interpretar-la, es pot posar la partitura damunt d'una taula petita de manera que, mentre un violinista toca des d'un costat, l'altre ho fa des del costat oposat.

Aquest exemple de duet bifront, és atribuït a Mozart.

Què podem dir de Mozart que no se sàpiga? Considerat un dels més genials compositors de la història, també va tractar els aspectes enigmàstics en la seva obra, com en els cànons per a cor.

TOBIA GORRIO I ELS PALÍNDROMS

El nom que s'amaga darrera aquestes dues paraules, *Tobia Gorrio*, és el d'Arrigo Boito. Sota aquest *anagrama* (mot o frase format per la transposició de les lletres d'un altre mot o frase) va signar ell mateix el llibret de l'òpera *La Gioconda* de Ponchielli.

Arrigo Boito (Pàdua 1842 – Milà 1918) va ser poeta, editor, novel·lista, assagista, llibretista i compositor. Fill d'un pintor italià i d'una comtessa polonesa, després d'estudiar música al Conservatori de Milà va viatjar per diversos països europeus on va conèixer les reformes teatrals realitzades per Wagner. Posteriorment, es va posar a compondre òperes: *Nerone i Amleto* (Hamlet). La composició de *Nerone* el va tenir capficat durant tota la seva vida. No en va estar mai satisfet i finalment no la va acabar. Al cap d'uns anys, Toscanini, el director italo-americà, en va produir una representació, però rarament es fa ja que requereix un muntatge de dimensions enormes.

La seva obsessió per *Nerone* li va produir tals problemes psicològics que va acabar els seus dies sense poder escriure res més.

L'òpera de Boito de més èxit i que ha passat a la posteritat és *Mefistofele*. Això no obstant, el camp en què va sobresortir més va ser el de llibretista. Va treballar per a compositors tan importants

Palíndrom Musical, Arrigo Boito, (1842-1918)

com Verdi i Ponchielli.

El palíndrom musical de Boito que podreu veure, va ser escrit per a piano i sona força bé. Ara ja no parlem de bifront sinó d'un autèntic palíndrom, que es pot llegir i interpretar tant de dalt a baix com de baix a dalt.

Boito va ser aficionat als jocs de paraules i a les barrabassades lingüístiques. N'exposaré un exemple. Es troba en la seva obra *Re Orso*. Un frare recita la següent frase inintel·ligible:

Maüt maidrociresim mangàm mudnùces, suèd ièm erèsim

que resulta que és el *Miserere* pronunciat a l'inrevés, és a dir,

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

MINUET A ROVESCIO. F. J. HAYDN

Sí, el gran Franz Joseph Haydn també va tocar el palíndrom musical. Haydn (1732-1809), austríac de naixement i de mort, va entrar en el llistat excels d'aquells compositors que han tingut el bon humor i la capacitat lúdica d'usar la tècnica compositiva equivalent al palíndrom.

Haydn va ser un immens i creatiu compositor que va liderar el Classicisme. Va tocar tots els gèneres amb una gran qualitat. La simfonia, l'òpera, la cantata, l'oratori, el concert, el lied i la música de cambra formen part de la seva vasta obra. Se'l considera el pare de la simfonia: de la seva mà en van sorgir 104. I diverses d'elles amb títols com *El matí*, *El migdia*, *El filòsof*, *La passió*, *L'ós*, *La gallina*, *Els adéus*, *El mestre d'escola*, *La cacera*, *La reina*, *La sorpresa*, etc. Una mostra més del seu bon humor i les ganes de passar-s'ho bé.

A l'edat de 65 anys va culminar la seva obra amb dos dels més grans oratoris: *La creació* i *Les*

Menuetto at rovescio

Sonata n. 4 per a Violí i Piano - F.J. Haydn

estacions.

Un dels exemples palindròmics que ens va deixar va ser el *Minuet a rovescio* (Minuet al revés) de la Sonata nº 4 per a Violí i Piano. Com podeu veure, és el piano el que interpreta aquest petit i perfecte palíndrom musical.

Al segle XX també s'usa amb freqüència el recurs de la música per moviment retrògrad. Són nombrosos els casos de frases, cèl·lules o petits fragments palindròmics que fan servir els compositors en les seves obres. Això també ha afectat les estructures. Allò que en diem les estructures simètriques.

N'hi ha exemples en Bartók, el quart *Quartet de Corda*, i a la *Música per a Corda*, *Percussió i Celesta*, en Dallapiccola en el *Quaderno di Annalibera*, en Webern a les *Variacions per a Piano op. 27*, en Stravinsky a *Petroushka*, Schönberg amb el cànon *cancrizans del Pierrot Lunaire*, etc.

El palíndrom de Hindemith (1895-1963), forma part de *Ludus Tonalis*, per a piano. L'obra consta de dotze fugues i onze interludis. Tot plegat va precedir per un *Praeludium* i s'acaba amb un *Postludium* que no és altra cosa que el *Praeludium* per moviment retrògrad. Per tant, els dos moviments constitueixen una unitat palindròmica.

Un cas curiós de relació entre els *palíndroms* i la música és el de *Tres Palíndroms per a Cor* del català Llorenç Balsach. No es tracta, com fins ara, de música que es pot llegir en ambdós sentits, sinó de tres *palíndroms* lingüístics musicats.

Els *palíndroms* són del desaparegut i prolífic palíndromista català Carles Mani, autor d'unes quatre mil frases palindròmiques que formen part de l'arxiu de CPI Club Palindròmic Internacional.

Els tres *palíndroms* d'en Mani són:

- I. Argentina, la lluna anul·la la nit negra.
- II. Ara Sara ven pots STOP Isaura - la nora ase
- va dir àrida: Ves Aaron a la rua si
pots STOP nevarà Sara..
- III. Ara l'ovni, ruta a Turín, volarà.

Cadascun d'ells constitueix una petita peça per a cor a quatre veus i porten per títol *Argentina*, *Telegrama* i *Ovni*, respectivament.

La composició de frases palindròmiques és una ocupació absorbent. Et força a pensar amb lògica, desenvolupa la sensibilitat per les paraules i l'habilitat en la captació dels matisos i, el que és més important, fomenta la sortida d'inesperades idees figuratives.

CATALÀ A L'ATAC!

"Català a l'atac", després del "Margarita tira gram" (normalitzat "Margarida dirà gram") i "Senén té sis nens i set nenes", és el palíndrom català més emblemàtic. L'autor o descobridor d'un palíndrom és difícil d'establir, però segons Màrius Serra, al seu imprescindible *Verbàlia*, la referència més antiga del "Català a l'atac" l'ha trobada en un llibre sobre l'independentisme publicat per l'arquitecte igualadí Carles Lladó el 1986.

D'entrada, sembla paradoxal que el nom del nostre poble, tradicionalment tan moderat, pacífic i pactista, sigui el bifront del combatiu "a l'atac" i que, a més de l'emblemàtica frase, en surtin d'altres com:

A l'atac, nen català!
A l'atac, neci! dic en català.
A l'atac el bo poble català?

(permeteu-me la llicència de *el bo per el bon*)

Al costat d'aquestes de tan combatives, en tenim de més diguem-ne defensives com la que fa referència a la salut:

A l'atac coronari dirà no, Roc, català.

O la que toca el delicat tema de l'idioma i que, per cert, contradia l'actitud freqüent dels catalans enfront del castellà:

A l'atac, amo idioma català.

També hi ha la que ens alerta que, si ens movem, la pagarem:

Ara, grup català a l'atac, purgarà.

Fins i tot n'hi ha algunes amb connotacions futbolístiques com:

Per lògica, català a l'atac, ací gol rep.
El grup català era, mare, a l'atac, pur gel.

JESÚS LLADÓ I PARELLADA (Barcelona, 1955) és professor de Violí a l'Escola Municipal de Música - Conservatori Municipal de Grau Mitjà Mestre Joan Just, d'Igualada, i a l'Escola Municipal de Música de Santa Coloma de Gramenet. Musicògraf i estudiós de l'enigmística, especialitzat en palíndromia. Publica articles principalment a la revista *Semagames*, del CPI Club Palindròmic Internacional, i a revistes escolars.